

G. E. LESSING.

ΛΑΟΚΟΩΝ*

*H

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ ΤΗΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

Όταν όμως ο Τιβούλλος¹ ζωγραφῇ τὴν μορφήν τοῦ Ἀπόλλωνος, ὡς ἐνεφανίσθη αὐτῷ κατ' ὄναρ — « ὠραιότατος νέος, ἔχων τοὺς κροτάφους ὑπὸ τῆς ἀγνῆς δάφνης περιεστυμένους· στυκὰ ἀρώματα ἀποπνέει ἢ χρυσὴ αὐτοῦ κόμη, ἥτις περὶ τὸν μακρὸν τράχηλον κυλίνεται· ἀποστίλδον λευκὸν καὶ πορφύροῦν μίγνυνται ἐπὶ τοῦ ὅλου αὐτοῦ σώματος, ὡς ἐπὶ τῆς τρυφερᾶς παρειᾶς νύμφης, ἥτις ἦδη παρὰ τῷ ἀγαπῆτῳ αὐτῆς ὀδηγεῖται » — διατί οἱ χαρακτηρισ οὔτοι νὰ ἐλῆφθον κατ' ἀνάγκην ἀπὸ ἀρχαίαν διάσημον εἰκόνα; Πιθανὸν ἢ τοῦ Ἐχίονος² *poma nupta verecundia notabilis* νὰ ὑπῆρχεν ἐν Ρώμῃ, πιθανὸν χιλιάκις ν' ἀντεγράφη, ἀλλ' ἐξηφανίσθη ἄρα γε διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ κόσμου ἢ νυμφικῇ αἰδνημοσύνῃ; Ἀφ' οὗτο δὲ ὁ ζωγράφος εἶδε ταύτην δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἴδῃ πλέον αὐτὴν καὶ ποιητὴς ἢ μόνον ἐν τῇ τοῦ ζωγράφου ἀπομιμήσει;³ Ἡ ὅταν ἄλλος ποιητὴς ὀνομάζῃ τὸν Ἡφαίστον κεκοπιακότα τὸ δὲ πρὸ τοῦ ἄκμονος τεθερμασμένον αὐτοῦ πρόσωπον ἐρυθρὸν καὶ πυρῶδες, ὧφειλεν οὗτος ἐκ τοῦ ἔργου ζωγράφου τινὸς ν' ἀντλήσῃ τὸ πρῶτον τὴν γνῶσιν, ὅτι ἢ μὲν ἐργασία προκαλεῖ κόπῳσιν, ἢ δὲ θερμότης ἐρυθραίνει;⁴ Ἡ μήπως ὅταν ὁ Λουκρήτιος,⁵ τὴν τῶν ἐποχῶν μεταβολὴν περιγράφων, παρουσιάσῃ αὐτὰς κατὰ τὴν φυσικὴν αὐτῶν τάξιν μεθ' ὀλοκλήρου τῆς συνοδίας τῶν ἐν τῷ ἀέρι καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἐπιδράσεων αὐτῶν, ἦτο ἄρα ἐφήμερόν τι (ὁ Λουκρήτιος), οὐδὲν δὲ ὀλοκλήρον θὰ ἔζησεν ἔτος, ἵνα αὐτὸς οὗτος παρατηρήσῃ πάσας τὰς μεταβολὰς, ὥστε νὰ ἠναγκάσθῃ νὰ ἐξεικονίσῃ αὐτὰς ἐπὶ τῇ βάσει παρατάξεως, καθ' ἣν περιήγοντο τὰ ἀγάλματα τούτων; Ἴνα λοιπὸν τοιαῦτα ἀφηρημένα ὄντα πραγματικά καταστήσῃ ἔδοι ἄρα ἐκ τῶν ἀγαλμάτων τούτων πρῶτον τὴν ἀρχαίαν ποιντικὴν ἀντίληψιν τῆς τέχνης ν' ἀρυσθῇ;⁶

*) Ἰδε ἀριθ. 12, σελ. 223—225.

1) Tibulle (Albius Tibullus) λατῖνος ποιητὴς τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου γεν. ἐν Ρώμῃ περὶ τὸ 44 π. Χ. + τὸ 18 ἢ 15 π. Χ. Διακρίνεται ἐπὶ ἀπαλότητι καὶ ἀρμονίᾳ τοῦ ὅρου Σ. Μ.

2) Εἷς τῶν πέντε ὑπολειφθέντων Σπαρτῶν ἐν Θήβαις, οἵτινες ἐγεννήθησαν ἐκ τῶν ὀδόντων δράκοντος, οὓς ἐσπείρειν ὁ Κρόνος· ἦν δὲ ὁ ἀνδρείοτατος πάντων τῶν ἄλλων Σ. Μ.

3) Tibullus. Eleg. 4 lib. III, Polymetis Dial VIII. p. 84.

4) Statius lib. 1. Sylv. 5. v. 8, Polymetis Dial. VIII. p. 81.

5) Lucretius Carus T., λατῖνος ποιητὴς, γεν. περὶ τὸ 95 π. Χ., + τὸ 44ον ἔτος, ἔγραψε *De natura rerum* Σ. Μ.

6) Lucretius de R. N. lib. V. σ. 734—747. Τὸ χωρίον τοῦτο ὁ Σπένς ἀναγνωρίζει ὡς ἀνῆκον εἰς τὸ πρῶτον τοῦ Λουκρήτιου ἢ τοῦλάχιστον εἶναι ἐν ἐκείνῳ, ἐρ' οὐ βασιζέται ἢ τιμὴ τοῦ Λουκρήτιου ὡς ποιητοῦ. Ἐν τούτοις τὸ νὰ λέγῃ τις ὅτι

Ἡ δὲν θ' ἀπόλλυνεν ὁ Βιργίλιος ὅλον τὸ κάλλος αὐτοῦ ἐν τῷ *pontem indignatus Araxes*, ἐν τῇ ἐξαιρέτῳ ταύτῃ ποιντικῇ εἰκόνι ποταμοῦ, ὑπερεκχειλίζοντος τὰς ἀκτὰς αὐτοῦ καὶ τὴν ζευγνύουσαν ταύτας γέφυραν κατακερματίζοντος, ἐάν ὁ ποιητὴς ὑπεδείκνυε διὰ τούτου τεχνούργημα, ἐν ᾧ παρίστατο ὁ ποταμῖος οὗτος θεός, γέφυραν πράγματι κατασυντρίβων;¹ — Ἀλλὰ τίς ἢ ἀνάγκη τοιούτων ἐρμηνειῶν, αἵτινες παραγκωνίζουσι τὸν ποιητὴν ἐκ τοῦ σαφεστάτου χωρίου, ἵνα ἀφῆσθωσι τὴν ιδέα καλλιτέχνου νὰ διαλάμψῃ; Λυποῦμαι ἐπὶ τῷ ὅτι τοσοῦτον ὠφέλιμον ἔργον, οἷον ἄλλως ἠδύνατο νὰ ἦναι ὁ Πολύμητις, ἀπέβη διὰ τῆς ὀλίγον καλαισθητικῆς ταύτης ιδιοτροπίας τοῦ ν' ἀποδίδηται εἰς τοὺς ἀρχαίους ποιητὰς ἀντὶ τῆς ἰδίας φαντασίας γνῶριμία μετὰ ξένης τόσον ἀνδρείας, εἰς δὲ τοὺς κλαδικούς συγγραφεῖς πολλῶ ἐπιζημιώτερον παρ' ὅσον ἠθέλον εἶσθαι ποτὲ αὐτοῖς αἱ ἀνδρείες ἐρμηνεῖαι τῶν ἥκιστα ἐμβριθῶν γραμματικῶν. Ἐτι μᾶλλον λυποῦμαι ὅτι καὶ αὐτοῦ τοῦ Σπένς ὁ Ἀδδιδον ἐνταῦθα προσηύθη, ὅς, ἐξ ἐπαινετικῆς ἐπιθυμίας τοῦ ν' ἀνυψῶσιν τὴν γνῶσιν τῶν ἀρχαίων τεχνουργημάτων εἰς τὴν περιοπὴν ἐρμηνευτικῶν μέσων, ἐπ' ἐλάχιστον διέκρινεν² ἀπ' ἀλλήλων τὰς περιστάσεις, καθ' ἃς ἢ ἀπομύμησις τοῦ καλλιτέχνου ἀξιοπρεπὴς τυγχάνει τῷ ποιητῇ καὶ καθ' ἃς πάλιν ὑποτιμᾷ αὐτόν.

H'.

Ὁ Σπένς σχηματίζει ιδέας περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους ὁμοιότητος τῆς ποιήσεως καὶ ζωγραφικῆς. Οὗτος πιστεύει ὅτι τοσοῦτον ἀκριβῶς ἦσαν συνδεδεμένοι παρ' ἀρχαίοις ἀμφότεραι αὗται αἱ τέχναι, ὥστε σύναλλήλως πάντοτε ἐχώρουν, τοῦ ποιητοῦ μὴδέ-

ὀλοκλήρως αὕτη ἢ περιγραφή ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει ἀρχαίας παρατάξεως τῶν ὑπὸ μορφήν θεῶν παρισταμένων ἐποχῶν τοῦ ἔτους μετὰ τῆς συνοδίας αὐτῶν, ἀποτελεῖ τούτο πράγματι ἐλάττωσιν τῆς τιμῆς, ἥς οὗτος ἀπολαύει καὶ πλήρη αὐτοῦ ἐν τούτῳ καταστροφῇ. Καὶ διατί τοῦτο; « Διὰ τὸ εἶξῃ » λέγει ὁ Ἀγγλος « καθότι παρὰ Ῥωμαίους ποτὲ παρόμοιαι παρατάξεις τῇ περιγῶν τῶν ἀγαλμάτων τῶν θεῶν αὐτῶν τόσον συνήθειαι ἦσαν ἐν γένει ὅσον καὶ νῦν εἰ ἐν τισι χώραις αἱ πρὸς τιμὴν τῶν ἁγίων αὐτῶν τελοῦμεναι καὶ καθότι πρὸς τούτοις καλλίστα ἐφαρμοζοῦνται ἐπὶ παρατάξεων πᾶσαι αἱ ἐκφράσεις αὐταί, ὧν ὁ ποιητὴς χρῆσιν ποιεῖται (come in very aptly if applied to a procession). Πρόσφορος δικαιολογία! Καὶ πόσα δὲν θὰ ἤδυνάτο τις ν' ἀντιτάξῃ τῷ τελευταίῳ τούτῳ; Ἡδὲ τὰ ἐπίθετα, ἅπερ δίδει ὁ ποιητὴς εἰς τὰ προσωπεποιημένα ταῦτα ἀφηρημένα ὄντα, *Calor aridus, Ceres pulverulenta, Voltumnus altitons, fulmine pollens Auster, Albus dentibus crepitans*, δεικνύουσιν ὅτι ταῦτα ἀπ' αὐτοῦ τὴν ὑπαρξίν ἔχουσι καὶ οὐχὶ ἀπὸ τοῦ καλλιτέχνου, ὅστις θὰ ἠναγκάζετο ἄλλως νὰ χαρακτηρίσῃ αὐτά. Ἀλλὰ φαίνεται νὰ ἐπῆλθε τῷ Σπένς ἡ ιδέα αὕτη τῆς παρατάξεως διὰ τοῦ Ἀβραάμ Πράιγγερν, ὅς ἐν ταῖς ἐπὶ τοῦ χωρίου τοῦ ποιητοῦ σημειώσεσιν αὐτοῦ λέγει: *Ordo est quasi Pompae ejusdam, Ver et Venus, Zephyrus et Flora etc.* Καὶ ὁ Σπένς ὅμως εἰς τούτο ὧφειλε ν' ἀρκεσθῇ. Ὁ ποιητὴς παρουσιάζει τὰς ὥρας ταύτας οἷον ἐν παρατάξει· ἔχει καλῶς. Τὸ νὰ λέγῃ τις ὅμως ὅτι, ἐκ παρατάξεως φωτισθείς, ταύτας οὕτω παρέστησε, τοῦτο εἶναι λίαν ἄτοπον.

1) Aeneid Lib. VIII. σ. 725, Polymetis Dial XIV. p. 230.

2) Ἐν διαφόροις χωρίοις τῶν ὁδοποριῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ περὶ ἀρχαίων νομισμάτων λόγου.

ποτε ἀποσπασθέντος τοῦ ζωγράφου, οὐδὲ τούτου πάλιν ἀπὸ τοῦ ποιητοῦ. Ὅτι ἡ ποίησις τὴν εὐρυτέραν ἀποτελεῖ τέχνην, ὅτι αὕτη κέκτιται καλλογὰς, ἢ ἡ ζωγραφικὴ ἀδυνατεῖ νὰ φθάσῃ, ὅτι αὕτη συγχρότερον δύναται νὰ ἔχῃ λόγους νὰ προτιμᾷ τὰς μὴ γραφικὰς τῶν γραφικῶν καλλονῶν, τοῦτο οὐδόλως φαίνεται οὗτος σκεψθεὶς καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ ἐν τῇ ἐλαχίστῃ διαφορᾷ, ἣν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιηταῖς καὶ καλλιτέχναις παρατηρεῖ, περιέχεται ἐν ἀμυχανίᾳ, ἀποπλανώσῃ αὐτὸν εἰς τὰ παραδοξότατα.

Οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ παριστᾶσι τὸ πλεῖστον τὸν Βάκχον κερασφόρον. Ἀξιοθαύμαστον λοιπὸν, λέγει ὁ Σπένς, ὅτι τὰ κέρατα ταῦτα σπανιότατα ἐπὶ τῶν τοῦ Βάκχου ἀγαλμάτων παρατηροῦνται.¹ Τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἀποδίδει εἰς ἄλλο αἴτιον ἢ εἰς τὴν ἀγνοίαν τῶν ἀρχαιολόγων, εἰς τὴν σμικρότητα δηλ. τῶν κεράτων αὐτῶν, ἅπερ πιθανὸν νὰ ᾦσαν κεκρυμμένα ὑπὸ τὰς σταφυλὰς καὶ τὸ ἐκ κισσοῦ φύλλωμα, τὸ διαρκὲς κόσμημα τῆς κεφαλῆς τοῦ θεοῦ τούτου. Περιστρέφεται περὶ τὸ ἀληθὲς αἴτιον χωρὶς νὰ ὑποπτεύῃ αὐτό. Τὰ κέρατα τοῦ Βάκχου οὐδόλως ᾦσαν φυσικὰ ὡς παρὰ τοῖς Φαύνοις καὶ Σατύροις· ταῦτα ἀπετέλουν κόσμον τοῦ μετώπου, ὃν οὗτος ἠδύνατο νὰ φέρῃ ἢ καὶ ν' ἀποβάλλῃ.

— Tibi cum sine cornibus adstas

Virgineum caput est: —

λέγεται παρὰ τῷ Ὁιδίῳ ἐν τῇ ἐπισήμῳ προσφώνῃσει τοῦ Βάκχου² ἠδύνατο λοιπὸν καὶ ἄνευ κεράτων νὰ ἐμφανίζηται καὶ ἐνεφανίζετο ἄνευ κεράτων, ὅταν ᾔθελεν ὑπὸ τὴν παρθενικὴν αὐτοῦ καλλονὴν νὰ φανῇ. Ὑπὸ ταύτην λοιπὸν ἦδη ᾔθελεν νὰ παραστήσωσιν αὐτὸν καὶ οἱ καλλιτέχναι, ἀναγκαζόμενοι κατὰ συνέπειαν ν' ἀποφύγῳσι πᾶσαν προσθήκην, κακὴν ἐμποιοῦσαν ἐντύπωσιν. Τοιαύτην τινὰ προσθήκην θ' ἀπετέλουν τὰ κέρατα, ἅτινα ἐπὶ τοῦ διαδήματος ἐστερεοῦντο· τοῦτο δύναται τις νὰ ἴδῃ ἐν κεφαλῇ ἐν τῷ βασιλικῷ μουσεῖῳ τοῦ Βερολίνου.³ Τοιαύτη τις προσθήκη ἦτο καὶ αὐτὸ τὸ διάδημα, ὅπερ ἐκάλυπτε τὸ ὠραῖον μέτωπον καὶ ὡς ἐκ τούτου τοσοῦτον σπανίως ἐπὶ τῶν ἀγαλμάτων τοῦ Βάκχου ἀπαντῶμενον ὅσον καὶ τὰ κέρατα, καίπερ ἐπίσης συχνῶς στερεωμένου αὐτῷ ἦδη ὑπὸ τῶν ποιητῶν, ὡς ἐφευρέτῃ αὐτοῦ. Τὰ κέρατα καὶ τὸ διάδημα παρέσχον τῷ ποιητῇ λεπτοὺς ὑπαινιγμοὺς περὶ τῶν πράξεων καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ θεοῦ. Τούναντίον παρεκώλυον ταῦτα τὸν καλλιτέχνην ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιδείκνυται μείζονας καλλονὰς· ἀφοῦ δέ, ὡς πιστεύεται, ὁ Βάκχος ἔφερε τὸ ἐπώνυμον (Biformis) Δίμορφος, διὰ τὸν λόγον κυρίως ὅτι καὶ ὠραῖος καὶ φοβερός ἠδύνατο νὰ παρίσταται, ἥτο φυσικὸν βεβαίως ὅτι οἱ καλλιτέχναι ἐκείνην τῶν μορφῶν αὐτοῦ ἐκ προτιμήσεως ἐξέλεγον, ἥτις τὰ μάλιστα ἀνταπεκρίνετο εἰς τὸν προορισμὸν τῆς τέχνης αὐτῶν.

Παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ποιηταῖς ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ἡ Ἥρα συχνάκις ἐκφευρόμενοι τὴν ἀστραπήν. Ἀλλὰ διατί δὲν συμβαίνει τοῦτο καὶ ἐν ταῖς ἀπεικονίσεσιν αὐ-

τῶν; ἐρωτᾷ ὁ Σπένς¹ καὶ ἀπαντᾷ: Τοῦτο ἦτο ἰδιαίτερον προνόμιον τῶν δύο τούτων θεῶν, τὸ αἴτιον τοῦ ὁποίου ἐγνώσθη ἴσως τὸ πρῶτον ἐν τοῖς σαμοθρακικοῖς μυστηρίοις· τῶν καλλιτεχνῶν ὅμως ὡς κοινῶν ἀνθρώπων ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων θεωρουμένων καὶ ὡς ἐκ τούτου σπανίως ἐπιτρεπομένου αὐτοῖς νὰ εἰσάγωνται εἰς τὰ μυστήρια ταῦτα, οὐδὲν ἀναμφιδόλως οὗτοι περὶ αὐτοῦ ἐγνώριζον, ὅπερ δὲ ἡγνόουν δὲν ἠδύναντο καὶ νὰ παραστήσωσιν. Ἐπεθύμουν νὰ ἐρωτήσω τὸν Σπένς: κατὰ βούλησιν εἰργάζοντο οἱ κοινοὶ οὗτοι ἄνδρες ἢ τῇ διαταγῇ ἐξοχωτέρων, οἵτινες ἠδύναντο νὰ ᾦναι μεμυνημένοι εἰς τὰ μυστήρια ταῦτα; Ἐν τῇ αὐτῇ δ' ἄρᾳ γε περιηροῦνθαι διετέλουν καὶ παρ' Ἑλλήνων οἱ καλλιτέχναι; Δὲν ᾦσαν δὲ οἱ Ῥωμαῖοι καλλιτέχναι κατὰ μέγα μέρος Ἕλληνες τὸ γένος; καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ὁ Στάτιος καὶ ὁ Βαλέριος Φλάκκος παριστάνουσιν ὠργισμένην Ἀφροδίτην καὶ μετὰ χαρακτηριστικῶν τοσοῦτον τρομερῶν ὥστε ἠδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ αὐτὴν ὡς Ἐρινύην μᾶλλον ἢ ὡς τὴν θεάν τοῦ ἔρωτος. Ματαίως ὁ Σπένς ἀναζητεῖ ἐν τοῖς ἀρχαίοις τεχνουργήμασι τοιαύτην τινὰ παράστασιν τῆς Ἀφροδίτης. Τί δ' ἐκ τούτου συμπεραίνει; Ὅτι περισσότεραν ἐλευθερίαν ἔχει ὁ ποιητὴς ἢ ὁ ἀγαλματοποιὸς καὶ ὁ ζωγράφος. Τοῦτο ὀφείλει νὰ συμπεράνῃ· ἀλλὰ παρεδέχθη ἄπαξ διὰ παντός ὡς ἀρχὴν ὅτι ἐν ποιητικῇ περιγραφῇ οὐδὲν εἶναι καλόν, ὅπερ ἀπρεπὲς θὰ ᾦτο, ὅταν εἴτε ἐν εἰκόνι εἴτε ἐν ἀγάλματι παριστάνετο². Ἐπομένως δέον νὰ ἐσφαλῶν οἱ ποιηταί.

«Ὁ Στάτιος καὶ Βαλέριος ἀνάγονται εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ Ῥωμαϊκὴ ποίησις διετέλει ἐν παρακμῇ. Οὗτοι καὶ ἐνταῦθα δεικνύουσι τὴν παρεφθαρμένην αὐτῶν καλαισθησίαν καὶ τὴν ἀναξίαν λόγον κριτικὴν δύναμιν. Τούναντίον δὲ παρὰ ποιηταῖς καλλιτέρας ἐποχῆς οὐδόλως ἀπαντᾶσι τοιαῦτα ἐλαττώματα περὶ τὴν γραφικὴν ἐκφράσιν»³. Ἰνα τοιαῦτα τις εἴπῃ ἔχει ἀνάγκην πράγματι ὀλίγης μόνον διακριτικῆς δυνάμεως· ἐν τῇ περιπτώσει ὅμως ταύτῃ οὔτε τοῦ Βαλερίου οὔτε τοῦ Στατίου θὰ ὑπερμαχῶσω, γενικὴν δὲ μόνον ποιήσομαι παρατήρησιν. Οἱ θεοὶ καὶ τὰ πνευματικὰ ὄντα, ὡς ὁ καλλιτέχνης αὐτὰ παριστάνει, δὲν εἶναι καθ' ὁλοκλήριαν ταῦτα πρὸς ἐκείνα, ὧν χρεῖαν ἔχει ὁ ποιητής. Παρὰ τῷ καλλιτέχνῃ ἀποτελοῦσι ταῦτα προσωποποιήσιν ἀφηρημένων ὄντων, ἅτινα τὸν αὐτὸν δέον νὰ διατηρᾷ χαρακτηρισμὸν πάντοτε, ὅταν πρόκειται νὰ ὤσῃ καταληπτά. Τούναντίον δὲ παρὰ τῷ ποιητῇ εἶναι πραγματικὰ ὄντα ἐν ἐνεργείᾳ, ἅτινα πρὸς τῷ γενικῷ αὐτῶν χαρακτῆρι καὶ ἄλλας ἔχουσιν ιδιότητας καὶ πάθη, δυνάμενα νὰ προσεῖραχθῶσιν ἐκείνων ἀναλόγως τῆς ἐκ τῶν περιστάσεων παρουσιαζομένης εὐκαιρίας ἢ Ἀφροδίτῃ εἰς τὸν γλύπτην οὐδὲν ἢ ὡς ἔρως παρίσταται. Οὗτος λοιπὸν ὀφείλει νὰ δώσῃ αὐτῇ πᾶσαν τὴν ἠθικὴν καὶ κόσμιν καλλονὴν, πάντα τὰ χαρίεντα θέλγητρα, ἅτινα θέλγουσιν ἡμᾶς ἐπὶ προσφιλῶν ἀντικειμένων καὶ τὰ ὁποῖα κατὰ συνέπειαν δύναμιν

1) Polymetis Dial IX. p. 129.

2) Metamorph. lib. IV. v. 19.20.

3) Begeri Thes. Brandenb. Vol. III. p. 242.

1) Polymetis Dial VI. p. 63.

2) Polymetis Dialogue XX p. 311 Scarce anything can be got in a poetical description, which would appear absurd, if represented in a statue or picture.

3) Polymetis Dial. VII. p. 74.

ρομεν μετὰ τῆς διακεκριμένης περὶ τοῦ ἔρωτος ιδέας. Ἡ ἐλαχίστη ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τοῦ ιδεώδους τοῦτου προκαλεῖ τὴν ἀφ' ἡμῶν παραγνώρισιν τῆς εἰκό-
νος αὐτοῦ. Καλλωνὴ μετὰ μείζονος ὄντως μεγαλοπρε-
πείας καὶ αἰδοῦς δὲν εἶναι πλέον Ἀφροδίτῃ, ἀλλὰ
Ἥρᾳ· θέληντρα ἀλλὰ μᾶλλον ἐπιβλητικὰ καὶ ἀνδρι-
κὰ ἢ χαρίεντα παριστῶσιν Ἀθηνᾶν ἀντὶ Ἀφροδίτης.
Ἐν τέλει πραγματικὴν ἀντίφασιν ἀποτελεῖ τῷ γλύ-
πτῃ ἡ παράστασις ὀργιζομένης Ἀφροδίτης, Ἀφρο-
δίτης παραφερομένης ὑπὸ ἐκδικήσεως καὶ ὀργῆς,
καθόσον ὁ ἔρως ὡς τοιοῦτος οὐδέποτε ὀργίζεται,
οὐδέποτε ἐκδικεῖται. Παρὰ τῷ ποιητῇ ὅμως ἡ Ἀφρο-
δίτη ἐκπροσωπεῖ πράγματι καὶ τὸν ἔρωτα, ἀλλὰ
τὴν θεὰν τοῦ ἔρωτος, ἥτις πρὸς τῷ χαρακτῆρι τού-
τῳ κέκμηται καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἀτομικότητα καὶ
ἐπομένως τοσοῦτον ἱκανὴ πρὸς τὰς ὁρμὰς τοῦ βδε-
λυγμοῦ δέον νὰ ᾖναι, ὅσον καὶ πρὸς τὰς ὁρμὰς τῆς
συμπαθείας. Τὴν παράδοξον λοιπὸν ὅτι αὕτη παρὰ τῷ
ποιητῇ μαίνεται ἐξ ὀργῆς ἢ λύσσης, ὅταν ἰδίᾳ αὐ-
τὸς ὁ ἐξυβριζόμενος ἔρως ᾖναι καὶ ὁ ἐξερεθίζων
αὐτήν;

Εἶναι μὲν ἀληθὲς πράγματι ὅτι καὶ ὁ καλλιτέχνης
ἐν συνθέσει ἔργοις δύναται ἐξ ἴσου καὶ ὁ ποιητὴς
νὰ εἰσαγάγῃ τὴν Ἀφροδίτην ἢ καὶ πᾶσαν ἄλλην θεὰν
ἐκτὸς τοῦ ἰδιαζόντος χαρακτῆρος αὐτῆς ὡς πραγμα-
τικῶς ἐνεργοῦν ὄν, πλὴν δέον τότε ἵνα τοῦλάχιστον
αἱ πράξεις αὐτῆς μὴ ἀντιφάσκωσι πρὸς τὸν ἴδιον χα-
ρακτῆρα, ἂν μὴ ἤδη ἀποτελεῶσιν ἀμέσους τούτου συ-
νεπείας. Ἡ Ἀφροδίτη παραδίδωσι τὰ θεῖα ὅπλα τῷ
ιδίῳ υἱῷ· τὴν προᾶξιν δὲ ταύτην δύναται ὁ καλλιτέ-
χνης ἐξ ἴσου καὶ ὁ ποιητὴς νὰ παραστήσῃ. Οὐδὲν
κωλύει αὐτὸν ἐνταῦθα τοῦ ν' ἀποδώσῃ τῇ Ἀφροδίτῃ
ὅλην τὴν χάριτα καὶ τὸ κάλλος, ὅπερ ἀρμόζει αὐτῇ
ὡς θεᾷ τοῦ ἔρωτος, διὰ τούτου δὲ μάλιστα ἀκριβῶς
καθίσταται αὕτη ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ μᾶλλον εὐδιάκριτος.

(Ἀκολουθεῖ).

ΟΛΓΑ ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ.

ΦΥΣΙΚΟΧΗΜΙΚΑ*

Περὶ θερμότητος.

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΩΝ ΔΙΑΛΕΞΕΩΝ.—Ὁ τίτλος τῶν
ἡμετέρων κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο διαλέξεων δὲν ἐκφρά-
ζει ἰσῶς ἀκριβῶς ποῖον ἔσται τὸ ὑποκείμενον τῶν
διαλέξεων τούτων, διότι ἐν τῷ γενικῷ καὶ οἰονεῖ ἀ-
περάντῳ ὑπὸ τὸν τίτλον τῆς θερμότητος τμή-
ματι τῆς ὅλης φυσιογνωμίας τοσαύτη πληθὺς γεγο-
νότων καὶ φαινόμενων περιλαμβάνεται, τὰ δὲ γεγο-
νότα καὶ τὰ φαινόμενα ταῦτα τοσοῦτον διακεκριμέ-
νων μερῶν τῶν ἐν γένει φυσικῶν ἐπιστημῶν ἁπτον-
ται, ὥστε ἀπολύτως ἀναγκαῖον θεωροῦμεν νὰ προ-
τάξωμεν ἐνταῦθα προλογιζόμενοι τινα, δι' ὧν μετὰ
τῆς δυνατῆς ἀκριβείας νὰ ὀρίσωμεν διὰ γενικῶν

γραμμῶν τὸ ἀπασχολῆσον ἡμᾶς κατὰ τὰς εὐμενῶς
παραχωρηθείδας ἡμῖν τέσσαρας τοῦ ἔτους τούτου
διαλέξεις ζήτημα.

Βεβαίως ἀδύνατον εἶναι, καὶ κατὰ τὴν ἡμετέραν
ἀντίληψιν ἀντικρυς ἀσύμφωνον πρὸς τὸν σκοπὸν
οὗτινος αἱ δημόσιαι διαλέξεις τοῦ ἡμετέρου Συλλό-
γου στοχάζονται, τὸ νὰ πραγματευθῇ τις οἰονδήπο-
τε τῶν μεγάλων φυσικῶν ἢ φυσιογνωστικῶν θεμά-
των καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ πλάτος, ἀναγράφων πάσας
τὰς τοῦ θέματος τούτου λεπτομερείας καὶ ἀνεξαι-
ρέτως ἀπτόμενος ἀπάντων τῶν σημείων τοῦ θέμα-
τος τούτου. Καὶ ἀδύνατον μὲν θεωροῦμεν τοῦτο,
διότι ἡ τοιαύτη λεπτομερὴς ἀναγραφὴ ἀπαιτεῖ χρό-
νον ἀσυγκρίτως τοῦ ἐκαστοτε παρεχομένου ὑπὸ τοῦ
προγράμματος μείζονα, ἀσύμφωνον δὲ πρὸς τὸν σκο-
πὸν τῶν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου διαλέξεων, διότι
τὰ εἰδικὰ ζητήματα ἀπαιτοῦσιν εἰδικὴν ἐκ προτέ-
ρων τοῦ ἀκροατοῦ παρασκευήν, μόνον δὲ διὰ σει-
ρᾶς μαθημάτων τακτικῶς κατ' ἔτος καὶ κατὰ
πρόδοον γιγνομένων δυνατὸν ἰσῶς νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ
βαθμιαία τῶν θεμάτων τούτων ἀνύψωσις.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, οὐδὲν ἕτερον ὑπολείπεται
τῷ τὴν διάλειψιν ποιούμενῳ ἢ τὸ νὰ ρυθμίσῃ δεξιῶς
τὰς σχετικὰς πρὸς τὸν παρεχόμενον αὐτῷ χρόνον
ἀπαιτήσεις τοῦ προγράμματος πρὸς τὸ ὑπ' αὐτοῦ
ἐκλεγόμενον θέμα, ὥστε ἐντὸς τῶν παρεχομένων αὐ-
τῷ χρονικῶν ὁρίων νὰ ἐπιτύχῃ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν
ἀρτίαν καὶ πλήρη τοῦ θέματος αὐτοῦ σύμψηξιν.
Ἐννοεῖτε ὅτι διὰ παντὸς τρόπου δέον ν' ἀποφύγῃ
τις τὴν ἀναγραφὴν τῶν εἰδικῶν ζητημάτων, περὶ ὧν
ἂνωτέρω ἐγένετο λόγος, ἢ, ἐὰν τοῦτο εἶναι ἀπολύτως
ἀδύνατον, ν' ἀναφέρῃ πρότερον ἐν εἰδει προπαρα-
σκευῆς τὰ σχετικὰ πρὸς ἐκεῖνα εἰδικὰ τῆς ἐπιστή-
μης δεδομένα, ὑπὸ μορφῇν ὁρίσμου, ἀξιώματος, κα-
νόνας, λήμματος, νόμου.

Ἐπὶ τῶν βάσεων τούτων στηριζαντες τὴν διεξα-
γωγὴν τοῦ θέματος τῶν διαλέξεων τοῦ ἔτους τούτου
ἠναγκάσθημεν νὰ ὀρίσωμεν ὡς θέμα τούτων οὐχὶ
πᾶν ὅ,τι ἀνάγεται εἰς τὸν εὐρύτατον τῆς θερμότη-
τος κύκλον, ἀλλ' ἐκ τοῦ κύκλου τούτου μόνον τὰ
γενικῶς ἀναφερόμενα εἰς τὴν θερμότητα τὴν οἰονεῖ
σχετικὴν πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς γῆς παρουσίαν τοῦ ἀν-
θρώπου, ἥτοι τὴν θερμότητα τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἀ-
στέρων, τὴν ἰδίαν τοῦ ἡμετέρου πλανήτου θερμότη-
τα, τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς γηγενοῦς,
κατὰ δευτέρον δὲ λόγον τὴν ἐν τοῖς ὀργανικοῖς οὐσι
κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐπὶ τῆς γῆς ζωῆς αὐτῶν ἐκ-
δηλουμένην θερμότητα ὡς καὶ τὰς θερμολογικὰς πε-
ριστάσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας ἡ ζωὴ αὕτη ὑφίσταται καὶ
δύναται νὰ ἐξακολουθῇ ὑφισταμένην.

ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΡΜΟΤΗΤΟΣ.—Καλοῦ-
μεν θερμότητα τὴν αἰτίαν εἰς ἣν ἀποδίδομεν τὰ
φαινόμενα τῆς αἰσθήσεως τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυ-
χοῦ, ὧν ἀντιλαμβανόμεθα ἰδίᾳ, καίπερ ἀτελέστα-
τα καὶ τὸ πλεῖστον ἐσφαλμένως, διὰ τοῦ αἰσθητη-
ρίου τῆς ἀφῆς. Εἰς τὴν αὐτὴν αἰτίαν ὑπὸ τῆς πείρας
ὀδηγούμενοι ἀποδίδομεν καὶ ἕτερα φαινόμενα, οἷα
τὴν συστολὴν καὶ τὴν διαστολὴν τῶν σωμάτων καὶ
τὰς μεταβολὰς τῆς καταστάσεως αὐτῶν, ἥτοι τὴν
ἀπὸ στερεῶν εἰς ρευστὰ (τῆξιν) καὶ ἀπὸ ρευστῶν
εἰς ἀέρια ἢ ἀτμοὺς (ἐξάερωσιν ἢ βρασμόν),

* Διαλέξεις Α' γενομένην ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλό-
γῳ, τῇ 23 Ἰανουαρίου.